

ΘΕΣΕΙΣ

ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΤΗΤΕΣ ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΡΩΙΜΗ ΛΕΣΒΙΑΚΗ ΤΟΥΡΚΟΚΡΑΤΙΑ

ΔΥΟ ΝΕΕΣ ΜΕΛΕΤΕΣ- ΠΟΛΥ ΝΕΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ (Α)

του Παναγιώτη ΜΙΧΑΗΛΑΡΗ*

Έχει γενικά επικρατήσει, στις στήλες εφημερίδων και περιοδικών να παρουσιάζονται, συνήθως, αυτοτελείς εκδόσεις, μονογραφίες, με άλλα λόγια αυτοτελή βιβλία, τα οποία για κάποιους λόγους κίνησαν την περιέργεια και το ενδιαφέρον ενός ατόμου και το ώθησαν να τα παρουσιάσει στο ευρύτερο κοινό.

Εμείς ωστόσο στη σημερινή επιφυλλίδα μας δεν θα τηρήσουμε την πάγια τακτική, δηλαδή δεν θα παρουσιάσουμε κάποιο βιβλίο, αλλά δύο ολιγοσέλιδες μελέτες, οι οποίες, κατά τη γνώμη μας, εισφέρουν σημαντικά στοιχεία για την γνώση της λεσβιακής ιστορίας και μάλιστα αυτής των πρώτων αιώνων της Τουρκοκρατίας.

Η πρώτη, που προηγείται και χρονικά ως προς την έκδοση, έχει τα στοιχεία: **Στέφανος Γερασίμου, Έλληνες της Κωνσταντινούπολης στα μέσα του ΙΣΤ' αιώνα**" και δημοσιεύτηκε στο περιοδικό *Η*

καθ' Ημάς Ανατολή, τ.Β' (1994), σ. 116-138. Ο συγγραφέας της είχε την δυνατότητα να εξετάσει δύο τουρκικά απογραφικά κατάστιχα (του 1540 και 1544) τα οποία αναφέρονται στην σύνθεση του πληθυσμού της Κωνσταντινούπολης, τα οποία μάλιστα, επικεντρώνονται στην αναλυτική παράθεση στοιχείων για τους Ρωμιούς, τους Εβραίους και τους Αρμένιους της Πόλης.

Τα ενδιαφέροντα για το νησί μας στοιχεία προέρχονται από το γεγονός ότι στα κατάστιχα γίνεται διάκριση ανάλογα με τον τόπο καταγωγής των Ρωμιών, παράμετρος πολύ σημαντική για να πιάσουμε το νήμα της συνέχειας που έχει αρχίσει να ξετυλίγεται με την άλωση της Μυτιλήνης το 1462 από τους Τούρκους.

Η Μυτιλήνη λοιπόν, η Λέσβος γενικότερα, άλλαξε δυνάστη το 1462. **Ο γνωστός και έγκυρος ιστορικός Κριτόβουλος αναφέρει την σημαντική πληροφορία ότι το ένα τρίτο του πληθυσμού της μεταφέρθηκε στην Κωνσταντινούπολη για να εποίκισθεί η παλαιά βυζαντινή πρωτεύουσα, που είχε υποστεί σημαντική πληθυσμιακή φθορά από τις αλληπαλλήλες συγκρούσεις.** Φυσικά κάτοικοι μεταφέρθηκαν και από άλλα κέντρα της διαλυθείσας Βυζαντινής αυτοκρατορίας (Αχρίδα, Φώκαια, Εύβοια κ.λ.π.) Πρέπει ακόμα να τονίσουμε ότι το τμήμα αυτό του πληθυσμού που μεταφέρθηκε στην Πόλη ήταν το πιο δραστήριο οικονομικά και κοινωνικά γιατί διαφορετικά δεν είχε νόημα η μετεγκατάστασή του.

Αυτά λοιπόν έγιναν μετά από τον Σεπτέμβριο του 1462 όταν έπεσε η Μυτιλήνη. Τώρα τα νέα στοιχεία που φέρνει στο φως η μελέτη του Στέφανου Γερασίμου αναφέρουν ότι **το 1540 η κοινότητα των Μυτιληνίων της Πόλης αποτελείται από 136 οικογένειες, οι οποίες στην άλλη απογραφή του 1544 γίνονται 151.** Αυτές οι οικογένειες βρίσκονται διασκορπισμένες σε 10 συνοικίες της Κωνσταντινούπολης: Αγία Θεοδοσία, Φανάρι, Κυνήγιον (Μπαλατάς), όχθες Κερατίου, στον Ξερόλοφο, γύρω από την μονή Παμμακαρίστου (τότε Οικουμενικό Πατριαρχείο), γύρω από τη

στήλη του Αρκαδίου, στη Βλάγκα, στις όχθες του Μαρμαρά και στο Γαλατά. Ακόμα το κατάστιχο υπάγει και τη μοναδική συνοικία με Λημνιους υπό την κοινότητα των Μυτιληνίων.

Ο συγγραφέας εν συνεχεία, στην σημαντική αυτή μελέτη, μας δίνει, με βάση τα κατάστιχα, πληροφορίες και για τους άλλους πληθυσμούς που εποίκισθηκαν ώστε να ενδυναμωθεί δημογραφικά η πρωτεύουσα, και εν συνεχεία εντοπίζει τον αριθμό των οικογενειών, λ.χ. Μυτιληνίων, που υπήρχαν σε κάθε συνοικία.

Ωστόσο οι καταθέσεις της πολύτιμης αυτής ιστορικής πηγής δεν θα σταματήσουν γιατί ακολουθεί αναλυτική ονομαστική καταγραφή των ατόμων, που συχνά συνοδεύεται από το πατρώνυμο και το επάγγελμά του. Ο συγγραφέας μάλιστα κρίνει σκόπιμο στις σελίδες 134-138 της μελέτης του να δώσει ως παράδειγμα του καταστίχου την αναλυτική κατά συνοικία καταγραφή των Μυτιληνίων της Πόλης.

Έχουμε λοιπόν την δυνατότητα να μάθουμε επώνυμα, πατρώνυμα, επαγγέλματα των παλιών προγόνων μας, από τα οποία ενδεικτικά αναφέρω: Σεβαστός, Βρανάς, Παπαδρακούλης, Δούκας, Μακρής, Παλαιολόγος, Κουκίστρας, Γουλιάρμος, Λάσκαρης, Συναδινός κ.λ.π. κ.λ.π.

Φυσικά διάφορες επιμειξίες γίνονται, οι άνθρωποι παντρεύονται, κάνουν παιδιά, πεθαίνουν κ.λ.π., ωστόσο είναι σχεδόν βέβαιο ότι η πολυπληθής αυτή ομάδα των Μυτιληνίων έχει άμεση σχέση με την πρώτη ομάδα των συμπατριωτών μας, που ο Μωάμεθ ο Πορθητής βίαια μετακίνησε από το νησί μετά την εξουδετέρωση των Γατελούζων. Τα κατάστιχα είναι, όπως ήδη αναφέραμε του 1540 και του 1544, απέχουν δηλαδή από την άλωση του 1462, 78 και 82 χρόνια αντίστοιχα.

Επομένως οι Μυτιληνιοί της Πόλης -δεδομένου ότι όταν έφυγαν πρέπει να ήταν ηλικίας 20-25 ετών υποχρεωτικά πρέπει να είναι δεύτερης γενιάς κατά την συντριπτική πλειοψηφία τους. Άλλωστε όσοι καταγράφονται είναι αρχηγοί οικογενειών σε πλήρη δράση αφού καλούνται να πληρώσουν φόρους.

Χάρης λοιπόν στην οικονομική πραγματικότητα της εποχής και χάρις, κυρίως, στη μελέτη του Στ. Γερασίμου, μπορούμε να βρούμε ένα νήμα στην ιστορία της Λέσβου, για τους αιώνες που δεν έχουμε και τόσα στοιχεία, και αντιστρέφοντας τα δεδομένα να προσεγγίσουμε, εκτός από τους Μυτιληνιούς της Πόλης, και το πληθυσμό της Μυτιλήνης, αφού από εκεί έφυγαν οι πατεράδες τους, πιθανώς μια μέρα του Σεπτεμβρίου του έτους 1462.

Ξεκινήσαμε να παρουσιάσουμε δύο μελέτες που προσφέρουν σημαντικές πληροφορίες για το νησί μας στα χρόνια της Τουρκοκρατίας. Τελικά δεν μπορέσαμε να ασχοληθούμε με την δεύτερη γιατί η πρώτη μελέτη, όσο συνοπτικά κι αν την προσεγγίσαμε, κάλυψε τη φιλόξενη στήλη του ΕΜΠΡΟΣ. Θα συνεχίσουμε λοιπόν με αυτήν στο επόμενο σημειώμά μας.

* Ο Παναγιώτης Μιχαηλάρης κατάγεται από τον Μανταμάδο. Είναι Ιστορικός στο Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών.

Μαρία Καλλιπολίτη, Δρομέας. Γλυπτό με ηλεκτρόλυση μετάλλου ύψος 10 εκ.